
**TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİNİN ÇİFTÇİ
ORTAKLARINA KULLANDIRDIKLARI TARIMSAL
KREDİLERİN MUHASEBELEŞTİRİLME
UYGULAMALARININ ULUSLARARASI MUHASEBE VE
FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARI AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

**EVALUATION OF INTERNATIONAL ACCOUNTING AND
FINANCIAL REPORTING STANDARDS FOR
IMPLEMENTATION OF ACCOUNTING FOR
AGRICULTURAL CREDITS USING FARMER PARTNERS OF
AGRICULTURAL CREDIT COOPERATIVES**

Erol DEMİR¹

Geliş Tarihi: 17.04.2017

Kabul Tarihi: 18.04.2017

ÖZ

Muhasebeden elde edilen sonuçlara göre hazırlanan temel ve ek mali tablolar işletme ile ilgili çıkar gruplarına birtakım finansal bilgiler sunmaktadır. Söz konusu bu mali tablolarda (bilanço, gelir tablosu, vb.) yer alan bilgilerin net, açık ve gerçeğe uygun bilgiler olması esastır. Uluslararası ve buna bağlı olarak Türkiye Muhasebe Standartlarında yer alan düzenlemelerden en önemlisi “*gerçeğe uygun değer muhasebesi*”dir. Çalışmanın amacı, Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birliklerinin (Kurum) çiftçi ortaklarına kullandırmış olduğu kısa vadeli işletme ve orta vadeli yatırım kredilerinin mevcut muhasebeleştirme uygulamalarını incelemek ve TMS/TFRS’ye geçiş sürecinde önemli görülen birtakım muhasebe politikalarını belirlemektir. Çalışmada öncelikle 1997-1998 döneminde yürürlüğe giren tek düzen hesap planı ve eki izahname incelenmiştir. İlerleyen dönemlerde uygulamaya geçilmesi düşünülen uluslararası muhasebe ve finansal raporlama standartları

¹ Ankara Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi Gayrimenkul Geliştirme ve Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi, dr.demirerol@gmail.com

ile tarihi maliyetlerle yürütülen mevcut muhasebe uygulamaları, Kurum mevzuatında yer alan düzenlemeler irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kooperatif, Tarımsal Kredi, Tarım Kredi Kooperatifi, TMS/TFRS, Finansal Tablolar

ABSTRACT

The basic and supplementary financial tables prepared according to the results obtained from accounting provide some financial information to the interest groups related to the business. In other words, it is essential that the information on these financial statements (balance sheet, income statement, etc.) is clear, clear and truthful information. The most important of the regulations in International and related Turkish Accounting Standards is “fair value accounting”. The purpose of the study is to examine the current accounting practices of short term business and medium term investment loans that the Agricultural Credit Cooperatives and Associations (Institutions) have granted to their farm partners and to establish certain accounting policies that are considered important in the transition period to TMS / TFRS. In the study, firstly, the uniform order account plan and the explanatory notes which were enacted in 1997-1998 period were examined. International accounting and financial reporting standards, which are expected to be put into practice in the following periods, and existing accounting practices carried out with historical costs have been examined and the arrangements included in the legislation of the Authority have been examined.

Key words: Cooperative, Agricultural Credit, Agricultural Credit Cooperative, TMS / TFRS, Financial Tables

1.GİRİŞ

Kooperatif işletmeler, ülkelerin ekonomik kalkınmasına olan etkileri yanında toplumsal değişimdeki etkileri yönüyle de önemli bir organizasyon biçimidir. Ekonomik kalkınma, kullanılmayan kaynakları üretime kazandırmak, kullanılan kaynakları ise daha verimli hale getirme ile sağlanabilmektedir. Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de tarım işletmeleri artık sadece kendi aile ihtiyaçları için değil, ulusal ve hatta uluslararası pazarlar için de üretimde bulunmaktadırlar. Türkiye tarım işletmelerinin sayıca büyük çoğunluğunu küçük aile işletmeleri oluşturmakta ve bu işletmelerin

de en önemli sorunu, yeterli işletme sermayesinin uygun koşullarda sağlanamamasıdır. Küçük ölçekli tarımsal işletmelerin kredi taleplerinin karşılanmasında yararlanılabilecek organizasyonlardan biri de Tarım Kredi Kooperatifleridir (Demir, 2004, s-17,18).

T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifler Genel Müdürlüğü Kooperatifleri aşağıda belirtildiği gibi tanımlamaktadır (<http://koop.gtb.gov.tr/kooperatifler>, erişim tarihi 26.02.2017). *“Kooperatifler ortak ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaç ve istekleri müşterek sahip olunan ve demokratik olarak kontrol edilen bir işletme yoluyla karşılamak üzere gönüllü olarak bir araya gelen insanların oluşturduğu özerk bir teşkilattırlar. Kooperatifler, toplumsal kalkınmayı geliştiren ve ticari işletmeler için temel sağlayan özgün bir modele dayanmaktadırlar. Bu işletmeler şu özellikleri bünyesinde barındırırlar: Ortakların sahipliği, ortaklarına hizmet etme ve ortaklarınca yönetilme, Kendi kendine yetme, kendi kendine sorumluluk, demokrasi, eşitlik, adalet ve dayanışma birlik, ilkelere dayalı işletmecilik:*

1. Gönüllü ve açık üyelik
2. Ortakların demokratik kontrolü
3. Ortakların ekonomik katılımı
4. Özerklik ve bağımsızlık
5. Eğitim, öğretim ve bilgilendirme
6. Kooperatifler arası iş birliği
7. Topluma karşı sorumluluk

Kooperatif sektör tüm dünyada kendine özgü modelleri sayesinde fakirlikten kurtulmanın bir yolu olarak bilinmektedir. Uluslararası alanda kooperatif etki incelendiğinde, kooperatiflerin tüm dünyada sahip olduğu ortak sayısının yaklaşık bir milyar civarında olduğu, en büyük 300 kooperatifin 2008 yılı toplam cirosunun 1,6 trilyon dolar olduğu bilinmektedir (<http://koop.gtb.gov.tr/kooperatifler>, erişim tarihi 26.02.2017).

Kore’de su ürünlerinin %70’ini, Brezilya’da tarımsal ürünlerin %40’ını, Bolivya’da tasarrufların %25’ini, Kolombiya’da sağlık sektörünün %25’ini, Singapur’da perakende sektörünün %55’ini, Danimarka’da %35’ini ve Macaristan’da %15’ini kooperatifler karşılamaktadır. Ayrıca

Bangladeş'te kırsal elektrik kooperatifleri 28 milyon insana hizmet etmektedir, ABD'de 900 kırsal elektrik kooperatifi ülkede elektrik dağıtım hatlarının neredeyse yarısına sahiptir ve 37 milyon insana hizmet etmektedirler (<http://koop.gtb.gov.tr/kooperatifler>, erişim tarihi 26.02.2017).

Tarımsal amaçlı kooperatifler, T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın görev ve yetki alanında köy, belde veya ilçe yerleşim merkezlerinde kurulabilir. Bu kooperatifler çalışma alanları itibariyle çiftçi ortaklarını, bu ortakların doğal ürünlerini talep eden tüketicileri ve kısacası toplumun tamamını doğrudan veya dolaylı olarak ilgilendirmektedirler. Bu kapsamda yaptıkları faaliyetler ile birlikte vergi ve yasal yükümlülükleri ile aldıkları hibeler ve kullandıkları krediler nedeniyle belirli aralıklarla çeşitli kamu kurum ve kuruluşları tarafından düzenlenmekte ve denetlenmektedirler. Bugün uygulamada karşılaştığımız tarımsal amaçlı kooperatifler arasında; Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri, Sulama Kooperatifleri, Su Ürünleri Kooperatifleri ve Pancar Ekicileri Kooperatifleri sayılabilir.

Bugün dünyada özel sektör ve kamu sektörünün yanında üçüncü sektör olarak adlandırılan kooperatif sektörün çok uluslu şirketlerle rekabet etmesi mümkün görünmemektedir. Ancak, bu rekabetin sağlanabilmesi Kooperatiflerin ölçek büyüklüklerinin artırılması ve küçük ve orta ölçekli tarımsal işletmelerin ekonomik açıdan kooperatifler çatısı altında büyük ölçekli işletmeler haline getirilmesi ile mümkün görülmektedir.

Kırsal kalkınmada (gıda üretimi ve güvenliğinin artırılması, sürdürülebilir tarımsal uygulamalar vb.) önemli roller alan tarımsal kooperatifler, tahminlere göre pazarlanabilir küresel tarımsal ürünlerin yaklaşık %50'sinin kooperatifler aracılığıyla pazarlandığı bilinmektedir (<http://koop.gtb.gov.tr/kooperatifler>, erişim tarihi 26.02.2017).

Türkiye genelinde faaliyet gösteren tarımsal amaçlı kooperatiflere ait kaynakların etkili ve verimli kullanılamadığı, ekonomik ve mali konularda birtakım hatalar yapıldığı bilinen bir gerçektir. Uygulamada karşılaşılan bu tür sıkıntıların önlenmesi için kooperatiflerimizde hali hazırda kullanılan muhasebe hesap sisteminin yeniden revize edilerek özellikle uluslararası muhasebe

standartlarına (UMS/UFRS) uygun olarak hazırlanmış Türkiye Muhasebe Standartlarına (TMS) göre düzenlenecek temel ve ek mali tablolara göre hareket edilmesi, mali verilerinin elektronik ortamda saklanması, istenildiğinde ulaşılabilecek hızlı ve güvenli bir veri tabanının oluşturulması bu tür hataların azaltılması yönünde önemli bir adım olacaktır.

Türkiye Muhasebe Standartlarının (TMS) Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birliklerinde (Kurum) uygulanmasına ilişkin Türk Ticaret Kanunu'nun 88 ve diğer maddeleri kapsamında herhangi bir zorunluluk bulunmamasına rağmen bu çalışma ile TMS kapsamında önemli görülen muhasebe politikaları açıklanmaya çalışılmış örnek kredi uygulamalarına yer verilmiştir.

2. TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİ ve FAALİYETLERİ

1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu'nun kuruluş ve kapsam başlıklı 1. maddesinde *“Bu kanunda yazılı hükümlerden faydalanılmak suretiyle üreticiler, aralarında ekonomik menfaatlerini korumak ve özellikle meslek ve geçimleriyle ilgili ihtiyaçlarını sağlamak amacıyla karşılıklı yardım ilkesine dayanan ve tüzel kişiliği olan değişir ortaklı, değişir sermayeli tarım kredi kooperatifleri kurabilirler. Tarımsal amaçlı kooperatifler hariç olmak üzere; ortak ürünleri üzerinde ticaret ve komisyonculuk yapanlar, faizle para veya mal olarak kredi verenler bu kooperatiflere giremezler”* denilmektedir. Aynı Kanunun Amaç ve Çalışma Konuları başlıklı 3. Maddesinde Kooperatiflerin çalışma konuları belirtilmiştir. Buna göre Kooperatifler:

A- Ortaklarının;

1. Kısa ve orta vadeli kredi ihtiyaçlarını karşılamak,
2. Ürünlerini değerlendirmek,
3. Müştereken yararlanabilecekleri her çeşit makina, ekipman ve tesisleri edinmek,

B- Ortak ve gerektiğinde diğer üreticilerin;

1. Üretim ve zaruri tüketim maddeleri ile üretim araçlarını toptan sağlamak,
2. El sanatlarını geliştirmek ve mamullerini değerlendirmek,

3. Mesleki ve teknik yönden bilgilerini artırmak, sosyal ve kültürel konularıyla ilgili faaliyetlerde bulunmak, kurslar açmak ve seminerler tertip etmek,

C- Mevduat toplamak, bankacılık hizmetleri ve sigorta acenteliği yapmak olarak belirtilmiştir.

Kurum, çiftçi ortaklarının tarımsal kredi ihtiyaçlarını karşılamakta öncelikli olarak kendi özkaynaklarını kullanmakta, yabancı kaynak ihtiyacı hasıl olduğunda ise 1581 sayılı Kanunun 11. Maddesine göre *“Kooperatifler, bölge birlikleri ve Merkez Birliğinin her türlü kredi ihtiyaçları yurt içi banka, finans veya kredi kuruluşları ile 3 üncü maddeye göre kurulacak bankaca karşılanmaktadır.”* Uygulamada birim kooperatifler, genel olarak kendi özkaynakları ile orantılı olarak çiftçi ortaklarına tarımsal kredi kullanılabilmekle birlikte, sermaye yetersizliği durumunda ortaya çıkan yabancı kaynak ihtiyacını, bağlı oldukları Bölge Birlikleri aracılığıyla Merkez Birliği’nden kredi kullanarak karşılamaktadırlar.

Kurum tarafından çiftçi ortaklara kullandırılan tarımsal krediler, T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ile birlikte Hazine Müsteşarlığı’nca desteklenen indirimli krediler kapsamında kullandırılmaktadır. Ayrıca doğal afet, ekonomik kriz vb. nedenlerle borçlarını zamanında ödeyemeyen çiftçi ortakların mağduriyetlerini karşılamak amacıyla kredi erteleme/taksitlendirme işlemleri yapılmaktadır.

Kurumun çiftçi ortaklarının tarımsal girdi ihtiyaçlarının temininde en büyük kalemi, kimyevi gübre oluşturmaktadır. Bu çerçevede 1993 yılı itibarıyla bünyesine kattığı Gübre Fabrikaları A.Ş. ile çiftçi ortaklarının ve gerektiğinde diğer üreticilerin kimyevi gübre ihtiyaçlarını daha kaliteli ve ucuza temin ederek/üreterek tarımsal üretime önemli katkılar sağlamaktadır. Çalışmamıza esas mali dönem içerisinde Kurum, bağlı kooperatiflerine yaklaşık toplam 1.250.000 ton kimyevi gübre satışı yapmıştır. Söz konusu bu satış miktarı kimyevi gübre tüketiminde Türkiye ortalamasının yaklaşık %25’ine tekabül etmektedir. Diğer tarımsal girdiler satış ağırlıkları sırasına göre; kırsal motorin, karma hayvan yemi, tohumluk, zirai mücadele ilaçları, zirai alet ve makine vb. ürünlerden

oluşturmaktadır. Kurumun çalışma konuları arasında yer alan sigortacılık faaliyeti kapsamında Groupama Sigorta A.Ş.'nin acenteliğini yapmakta ve özellikle tarımsal sigorta alanında önemli aracılık geliri elde etmektedir.

Kurum, yasal defterlerini ve kanuni finansal tablolarını işletmenin sürekliliği ilkesine göre Türk Ticaret Kanunu (TTK) ve vergi mevzuatınca belirlenen tek düzen hesap planı ve genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun olarak tutmakta ve hazırlamaktadır.

Türk Ticaret Kanunu'nun 88 ve Geçici 1'inci maddeleri ile 26.09.2011 tarih ve 660 sayılı KHK'nın 9-26 ve Geçici 1'nci maddeleri gereğince Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından yayımlanmış listedeki kurum, kuruluş ve işletmelerin 01.01.2014 tarihi ve sonrasında başlayan hesap dönemlerine ilişkin münferit ve konsolide finansal tablolarının hazırlanmasında Türkiye Muhasebe Standartlarının (TMS) uygulanmasına, söz konusu bu listelerde yer almayan kurum, kuruluş ve işletmelerin de münferit veya konsolide finansal tablolarının *(01.01.2014 tarihinden önce başlayan hesap dönemlerine ait olup hazırlanmamış veya genel kurula sunulmamış olanlar dâhil)* hazırlanmasında isteğe bağlı olarak Türkiye Muhasebe Standartlarını uygulayabileceği kararlaştırılmıştır. Buna göre çalışmamız kapsamında Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birliklerinin (Kurum) muhasebe ve kredilendirme işlemleri incelendiğinde, hali hazırda Kurum bünyesinde TMS uygulamaları yapılmadığı ancak buna altlık oluşturmak amacıyla birtakım çalışmaların yürütüldüğü aşağıda özet olarak belirtilmeye çalışılan muhasebe politikalarından anlaşılmaktadır.

3-TMS/TFRS'YE ESAS KURUMUN ÖNEMLİ MUHASEBE POLİTİKALARI

Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği 10. Olağan Genel Kurulu Faaliyet Raporu, Mali Raporlar ve Çalışma Programlarında yer alan mali bilgiler dikkate alınarak TMS uygulamalarına esas olmak üzere yürütülen faaliyetler ile ilgili

olarak çalışmamızda önemli görülen muhasebe politikaları aşağıda kısaca özetlenmeye çalışılmıştır.

Satış Gelir ve Giderleri; Çiftçi ortakların tarımsal üretim döneminde (ilkbahar/sonbahar) ihtiyaç duydukları tarımsal girdiler (tohumluk, akaryakıt, kimyevi gübre, zirai alet ve makine, karma hayvan yemi vb.), ihtiyacın durumuna göre Merkez Birliği'nce oluşturulan mevzuat doğrultusunda, Türkiye genelinde anlaşma yapmak isteyen firmalar ile yapılan satıcılık, bayilik/başbayilik, acentelik, tek satıcılık anlaşmaları yoluyla karşılanmaktadır. Örneğin Gübretaş A.Ş. ile başbayilik anlaşması imzalamış ve Merkez Birliği tarafından birim kooperatiflere, birim kooperatiflerden çiftçi ortaklara kimyevi gübre satış ağı kurulmuştur.

Gelir kalemleri, tahsil edilmiş/edilecek ticari alacakların gerçeğe uygun değeri üzerinden hesaplanmakla birlikte, satışa konu ürünlerin risk ve yükümlülüklerinin tamamı alıcıya devredildiğinde, gelir ve gider kalemlerinin sağlıklı olarak ölçülebilmesi halinde muhasebeleştirilir.

Finansal Gelir ve Giderler; Kurum, çiftçi ortaklarının tarımsal kredi ihtiyaçlarını zamanında ve uygun koşullarda karşılamak amacıyla özkaynaklarının yetersiz kaldığı durumlarda yurt içi banka ve finans kurumlarından kredi kullanmıştır. Kullanılan bu kredilerin büyük bölümü kısa vadeli işletme kredileri olmakla birlikte uzun vadeli yatırım kredilerinin payı oldukça düşüktür. Yurt içi banka ve finans kurumlarından kullanılan kredilerin maliyet hesabı yapılarak faiz oranıyla ihtiyaç duyulan Bölge Birliklerine kullandırılmaktadır. Söz konusu krediler kapsamında ilgili bölge birlikleri ve birim kooperatiflerden komisyon alınmamakla birlikte vade ve faiz uyumsuzlukları sebebiyle gelir ve giderler ortaya çıkabilmektedir. Kurum, bölge birlikleri ve kooperatiflerin Groupama Sigorta ile yapılan poliçeler karşılığında oluşan sigorta gelirinden Merkez Birliği aracılık hizmet bedeli almaktadır.

Ticari Alacaklar / Borçlar; Kurumun ticari ve diğer alacaklarının %99 ve finansal alacaklarının tamamı çiftçi ortaklar, kooperatif ve bölge birlikleri alacaklarından oluşmaktadır. Ticari borçlarının

%75'ini Gübretaş A.Ş.'ye olan dönemsel kimyevi gübre borçları, %20'ni Bölge Birliklerine olan ticari ve diğer borçları %5'i de diğer üçüncü şahıslara olan ticari ve diğer borçları oluşturmaktadır. Diğer küçük borç/alacaklar için hesaplanan faiz tahakkuk etkisinin önemsiz olduğu düşünüldüğünde belirli faiz oranı olmayan, tahsil ve ödeme süresi bir ayı geçmeyen ticari borç/alacaklar fatura tutarı üzerinden hesaplanmıştır.

Stoklar; Kurum, stok maliyeti hesaplamalarında ortalama maliyet yöntemini kullanmakta ve maliyet hesabında nakliye, hammaliye, sigorta vb. elde etme maliyetleri stok maliyetlerine yansıtılmaktadır. Stoklar, elde etme maliyeti ve net gerçekleşebilir değerden düşük olanı ile değerlemeye tabi tutularak finansal tablolara yansıtılmaktadır.

Maddi Duran Varlıklar; Kurum aktiflerinde kayıtlı maddi duran varlıklar arsa, arazi ve bina dışında maliyet bedeli üzerinden kayıtlara alınmakta ve Maliye Bakanlığı'nca her yıl belirlenen amortisman oranları dikkate alınarak hesaplamalar yapılmaktadır (Çizelge 2). Arsa ve arazilerde amortisman oranı sıfır kabul edildiğinden binaların üzerinde bulunduğu arsalar binalardan ayrı olarak değerlendirilmiştir. Kurum aktifinde kayıtlı maddi duran varlıkların değerlendirilmesinde kullanılan yöntemler; 213 Sayılı VUK Kanunu ve TMS hükümlerine göre karşılaştırmalı olarak aşağıda sunulmuştur (Çizelge 1).

Çizelge 1. İşletmenin Maddi Duran Varlıklarının Değerlemesinde Kullanılan Ölçütler

Maddi Duran Varlıklar	TMS/UMS
-----------------------	---------

	Değerleme Ölçüsü	Değerleme Ölçüsü
Arazi ve Arsalar	Maliyet Değeri	Maliyet veya yeniden değerlendirme yöntemine göre değerlendirilir (varsa değer düşüklüğüne tabidir)
Yeraltı ve Yerüstü Düzenleri	Maliyet Değeri	"
Binalar	Maliyet Değeri	"
Tesis Makine ve Cihazlar	Maliyet Değeri	"
Taşıtlar	Maliyet Değeri	"
Demirbaşlar	Maliyet Değeri	"
Birikmiş Amortismanlar (-)	Mukayyet Değer	Gerçeğe Uygun Değer
Değer Düşüklüğü Zararı	-	"
Yapılmakta Olan Yatırımlar	Maliyet Değeri	-

Kaynak: Bayazıtlı, E., Çelik, O., Gürdal, K. Genel Muhasebe, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2015

Kurum aktifinde kayıtlı amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin ekonomik ömürlerinin tayininde çizelge 2’de belirtilen süreler dikkate alınmaktadır.

Çizelge 2. İşletme Varlıklarının Ekonomik Ömürleri

Maddi Duran Varlıklar	Amortismanına Tabi İktisadi Kıymetler Tablosuna Göre Faydalı (Ekonomik) Ömür (Yıl)
Yeraltı ve Yerüstü Düzenleri	8-15
Binalar	10-15-25-40-50
Makine ve Ekipmanlar	4-5-8-10-12-15-20-24-25
Döşeme ve Demirbaşlar	5
Taşıt Araçları	5
Özel Maliyetler	5-15-20-30-40

Kaynak: 02.12.1982 gün ve 17886 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “Yıpranma Paylarına İlişkin Oranları Gösterir Cetvel”

Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller; İşletme gelecekte gayrimenkulü kullanma, faaliyet döngüsü içinde kısa dönemde satma veya varlıktan sermaye kazancı elde etme konusunda karar vermemiş olması durumunda, bu gayrimenkuller yatırım amaçlı gayrimenkul kabul edilir (*Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller Standardı TMS 40*). Yatırım amaçlı gayrimenkuller, bir bölümü kira geliri ve/veya sermaye kazancı elde etmek amacıyla aktifte kayıtlı gayrimenkuller olurken bir bölümü de mal veya hizmet üretim ve tedariki veya idari amaçlar için elde tutulur. İşletme anılan bölümlerin her birini ayrı

olarak muhasebeleştirir ve ilk olarak maliyet değerleri ve buna dahil olan işlem maliyetleri ile değerlendirilirler. Yatırım amaçlı gayrimenkullerin finansal tablolara alınabilmesi için şu koşulları sağlaması gerekmektedir; Gayrimenkulle ilgili gelecekteki ekonomik yararların işletmeye girişinin muhtemel olması ve maliyetinin güvenilir bir şekilde ölçülebilir olması.

Maddi Olmayan Duran Varlıklar; Maddi olmayan duran varlık (UMS 38), fiziksel niteliği olmayan tanımlanabilir parasal olmayan bir varlık (*bilgisayar yazılımı, balıkçılık lisansı, ürünün tescilli patent, telif hakkı vb.*) olarak tanımlanmaktadır (<http://kgk.gov.tr>., erişim tarihi 26.02.2017). Buna göre standart; bir işletmenin maddi olmayan duran varlığı sadece belirlenmiş kriterlerin (gelecekte gerçekleşmesi muhtemel ekonomik faydaların, varlığın maliyetinin güvenilir bir şekilde ölçülebilmesi, vb.) sağlanmış olması durumunda maliyet bedelleriyle muhasebeleştirmesini zorunlu kılar, maddi olmayan duran varlığın defter değerinin nasıl ölçüleceğini (*maliyet bedeli, satın alma tutarının yanı sıra, ithalat vergileri ve iade edilmeyen alış vergileri ve doğrudan varlıkla ilişkilendirilebilen her türlü maliyet dahil edilerek hesaplanmakta*) belirler, maddi olmayan duran varlıklarla ilgili özel açıklamalar (*maliyet bedelleri üzerinden faydalı ömürlerine göre normal amortisman ayrılma, vb.*) yapılmasını gerektirir.

Finansal Varlıklar; Finansal varlıklar standardı, satın alındıkları tarihten itibaren bazı finansal varlıkların amaçlarına göre sınıflandırılmasını ve bu sınıflandırmaya bağlı olarak da değişik yöntemlerle değerlemesini öngörmektedir (TMS 39). Kurum tarafından finansal varlıkların sınıflandırması ilk kayıt sırasında düzenli olarak yapılmaktadır. Finansman politikaları (kayda alma, değerlendirme, kayıt dışı bırakma ve açıklanacak bilgiler) çerçevesinde finansal varlıklar likidite durumuna göre bir yıldan kısa vadede nakde çevrilmesi düşünülen finansal varlıklar dönen varlıklarda, bir yıldan uzun vadede aktifte tutulması planlanan finansal varlıklar ise duran varlıklarda gösterilmiştir. Finansal varlıklar, alım maliyeti ve alım işlemiyle doğrudan ilişkilendirilebilen harcamaların toplam tutarı üzerinden işlem maliyetleri dahil olarak maliyet bedelleri üzerinden aktife kaydedilmektedir.

Etkin Faiz Yöntemi; TMS/TFRS esaslarına göre Etkin Faiz Yöntemi (effective interest method) kısaca, bugünkü değer veya gelecekteki değer hesaplamalarının basit faiz esası yerine bileşik faiz esasına göre yapılması olup sabit getirili yatırımlar ve sabit maliyetli borçlanmalar için uygulanmaktadır.

Etkin faiz yöntemi: Finansal varlık veya borcun (veya bir finansal varlık veya borç grubunun) itfa edilmiş maliyetlerinin hesaplanması ve ilgili faiz gelir veya giderlerinin ilişkili olduğu döneme dağıtılması yöntemidir. Etkin faiz oranı; finansal aracın beklenen ömrü boyunca veya uygun olması durumunda daha kısa bir zaman dilimi süresince yapılacak gelecekteki tahmini nakit ödeme ve tahsilatlarını tam olarak ilgili finansal varlık veya borcun net defter değerine indirgeyen orandır (*TMS 39 Hakkında Tebliğ Sıra No: 41, s.4*). Kurum aktifinde kayıtlı olan ve gerçeğe uygun değer farkı kar/zarara yansıtılan finansal varlıklar dışında sınıflandırılan finansal varlıklar ve bu varlıklarla ilgili gelirler etkin faiz yöntemindeki esaslar kullanılarak hesaplanmaktadır.

Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar /Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklar; Gerçeğe uygun değer farkı kar zarara yansıtılan finansal varlık olarak yeniden sınıflandırma durumunda; İşletme, elinde tuttuğu veya kendisinin düzenlediği bir finansal aracı, gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal varlık grubu dışında bir başka grupta yeniden sınıflandıramayacağı gibi, ilk muhasebeleştirme sırasında gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan olarak sınıfladığı bir finansal aracı, gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal varlık grubu dışında bir grupta yeniden sınıflandıramaz (*TMS 39, Md:50/a-b*). Gerçeğe uygun değer farkı gelir tablosuna yansıtılan finansal varlıklar; kısa vadede kar elde etmek amacıyla alınan veya alım sonrası hemen kar elde edileceği düşünülen finansal varlıklar olup ilk muhasebeleştirme işlemlerinde gerçeğe uygun değerleri kullanılmaktadır. Sonradan yapılan değerleme işlemleri sonucu oluşan olumlu ve olumsuz farklar gelir tablosunda muhasebeleştirilmektedir.

Vadesine Kadar Elde Tutulan Finansal Varlıklar; İşletmenin bir finansal varlığı, gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan

finansal varlık grubu dışında ya da satılmaya hazır finansal varlık grubu dışında yeniden sınıflandırması durumunda, söz konusu finansal varlık yeniden sınıflandırma tarihindeki gerçeğe uygun değeri üzerinden yeni grubuna kaydedilir. Bu durumda daha önce gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal varlık için kâr veya zararda muhasebeleştirilmiş bulunan kazanç ya da kayıp tutarları yeniden sınıflandırma durumunda iptal edilmez. Finansal varlığın yeniden sınıflandırma tarihindeki gerçeğe uygun değeri, söz konusu varlığın, yerine göre, yeni maliyetini ya da itfa edilmiş maliyetini oluşturur (TMS 39 paragraf 50/f). Kurumun finansal varlıkları arasında yer alan ve vade tarihine kadar elde tutma imkanı olan, sabit veya belirlenebilir ödemeleri ile sabit vadesi bulunan tarımsal krediler ve diğer alacaklar dışında kalan türev olmayan finansal varlıklardır. Vadesine kadar elde tutulacak finansal varlıklar etkin faiz yöntemine göre iskonto edilmiş tutarlar üzerinden değerlendirilmektedir.

Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar; Vadeye kadar elde tutulacak yatırımların elde tutma niyet veya imkanının değişmesi durumunda, satılmaya hazır yatırım olarak yeniden sınıflandırılır ve gerçeğe uygun değerinden ölçülür. Yeniden sınıflandırılan söz konusu yatırımın defter değeri ile gerçeğe uygun değeri arasındaki fark, diğer kapsamlı gelir içinde muhasebeleştirilir (TMS 39 paragraf 51-55/b). Kurum kayıtlarında yer alan ve zaman içerisinde ihtiyaç duyulacak likidite ihtiyacını karşılamak veya gelir elde etmek amacıyla aktif bir piyasada işlem gören özkaynak araçları ile bazı borçlanma senetleri satılmaya hazır finansal varlıklar olarak sınıflandırılır ve gerçeğe uygun değerleriyle gösterilebilir.

Tarımsal Krediler ve Alacaklar; Kurumun çiftçi ortaklarının tarımsal girdi ihtiyaçlarının temini noktasında oluşan ticari alacakları ve ticari borçları, etkin faiz yöntemi kullanılarak iskonto edilmiş maliyetler üzerinden değerlendirilmektedir. Ayrıca daha önce belirlenmiş bir faiz oranı bulunmayan veya faiz tahakkuk etkisinin önemsiz olduğu kısa vadeli ticari alacaklar ve ticari borçlar, ilk kayıt tutarları üzerinden değerlendirilmektedir.

Finansal Varlıklarda Değer Düşüklüğü; Varlıklarda değer düşüklüğü standardının temel amacı, mali tablolarda varlıkların yerine konulabilir değerinden daha yüksek olarak gösterilmesini önlemek ve yerine konulabilir değerlerin hesaplanmasına ilişkin esasları tespit etmektir. Değer düşüklüğü, bir varlığın defter değerinin, söz konusu varlığın satışı veya kullanımı ile geri kazanılacak tutarından fazla olduğu durumlarda meydana gelir. Değer düşüklüğüne dair herhangi bir göstergenin olması halinde işletmelerin değer düşüklüğü testi ile zararı tespit etmeleri gerekmektedir. Yalnızca, bir varlığın geri kazanılabilir tutarının defter değerinden düşük olması durumunda, değer düşüklüğü söz konusudur ve varlığın defter değeri geri kazanılabilir tutarına indirgenir (TMS 36, Md:59). Kurum, belirli tarihlerde özellikle mali yıl sonlarında mevcut finansal varlık kalemlerinde değer düşüklüğü bulunup bulunmadığını kontrol etmektedir. Değer düşüklüğüne ilişkin ölçülebilir göstergelerin mevcudiyeti halinde varlığın geri kazanılabilir tutarı tahmin edilmektedir. Geri kazanılabilir tutar, varlığın net satış fiyatı ile kullanım değerinden yüksek olanıdır. Varlığın kayıtlı değerinin geri kazanılabilir tutarından fazla olması halinde değer düşüklüğü meydana gelmiştir ve değer düşüklüğü kayıpları, gelir tablosunda muhasebeleştirilerek mali tablolara yansıtılmaktadır.

Finansal Yükümlülükler; Finansal yükümlülüklerin ilk muhasebeleştirme işlemi, gerçeğe uygun değerine işlem maliyetleri ilave edilmek suretiyle elde edilen tutar üzerinden yapılmakta ve ilerleyen dönemlerde etkin faiz yöntemiyle hesaplanan itfa edilmiş maliyet değerleri ile de ölçülmektedir.

Bilanço Tarihinden Sonraki Olaylar; TMS 10 “*Bilanço Tarihinden Sonraki Olaylara İlişkin Türkiye Muhasebe Standardının*” temel amacı; Bilanço tarihinden sonra ortaya çıkan hususlarda ilgili işletmenin finansal tablolarını hangi durumlarda düzeltmesi gerektiğini ve finansal tabloların kesinleştiği tarih ve bilanço tarihinden sonra ortaya çıkan bazı hususlarla ilgili olarak işletmenin yapması gereken açıklamaları belirtmektedir. Bilanço tarihinden sonraki olaylar; bilanço tarihi ile finansal tabloların kesinleştiği tarih arasında işletme lehine veya aleyhine ortaya çıkan olaylardır. Buna göre Kurum; Bilanço tarihinden sonraki düzeltme

gerektiren olayların ortaya çıkması halinde finansal tablolarda yer alan tutarları, bu yeni duruma göre düzeltmekle mükelleftir. Ancak bilanço tarihinden sonra ortaya çıkan ve düzeltme gereği duyulmayan hususlar, finansal tablo dipnotlarında açıklanabilir.

Karşılıklar, Koşullu Varlık ve Yükümlülükler; TMS 37 “*Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar*” standardına göre yükümlülükler iki kısma ayrılabilir: Karşılıklar ve Koşullu Borçlar. Buna göre borcun muhasebeleştirilmesi ile ilgili esasları sağlayanlar karşılık olarak, bu esasları sağlamayanlar ise koşullu borçlar (muhtemel yükümlülükler) olarak sınıflandırılır. TMS 37 Standardının 10. paragrafında yer alan tanımlamalara göre ise *Koşullu Yükümlülük*;

a) Geçmiş olaylardan kaynaklanan ve işletmenin tam anlamıyla kontrolünde bulunmayan, bir veya daha fazla kesin mahiyette olmayan olayın ileride gerçekleşip gerçekleşmemesi ile mevcudiyeti teyit edilebilecek olan; veya

b) Geçmiş olaylardan kaynaklanan fakat aşağıda yer alan nedenlerle finansal tablolara yansıtılamayan mevcut yükümlülüktür:

i) Yükümlülüğün yerine getirilmesi için, ekonomik fayda içeren kaynakların işletmeden çıkma ihtimalinin bulunmaması; veya

ii) Yükümlülük tutarının, yeterince güvenilir olarak ölçülememesi.

Koşullu varlık: Geçmiş olaylardan kaynaklanan ve işletmenin tam anlamıyla kontrolünde bulunmayan, bir veya daha fazla kesin mahiyette olmayan olayın ileride gerçekleşip gerçekleşmemesi ile mevcudiyeti teyit edilecek olan varlıktır.

Buna göre yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde geçmiş bilanço dönemlerindeki işlemlerden kaynaklanan yükümlülüklerin yerine getirilmesinin muhtemel olması ve söz konusu yükümlülük tutarının güvenilir bir şekilde tahmin edilebilir olması halinde finansal tablolarda karşılık ayrılır.

Çalışanlara Sağlanan Faydalar-Kıdem Tazminatları; Bu Standartın amacı, çalışanlara sağlanan faydaların muhasebeleştirilmesine ve açıklanmasına ilişkin hususları belirlemektir. Bu Standart uyarınca işletmenin; a) Çalışana, sunduğu hizmet karşılığında gelecekte ödeyeceği faydalara ilişkin bir borcu, b) Sağlanan faydalar karşılığında çalışanın sunduğu hizmetten elde edilen ekonomik faydayı işletme tükettiğinde ise bir gideri, muhasebeleştirmesi gerekir (TMS 19, paragraf 1). Standart detaylı incelendiğinde çalışanlara sağlanan faydalar ana başlıklar itibariyle; Kısa vadeli faydalar, uzun vadeli faydalar, iş ilişkisinin sona erdirilmesinden dolayı sağlanan faydalar ve iş ilişkisi sonrasında sağlanan faydalar şeklinde sıralanabilir. Kurum çalışanları, iş kanunu hükümlerine göre büro işçisi olarak çalıştırılmaktadır. Bu çerçevede gerek kurum mevzuatı ve gerekse Koop-iş sendikası ile belirli süreli olarak imzaladığı toplu iş sözleşmesi hükümleri gereği çalışanlarına emeklilik veya işten çıkarılma hallerinde ihbar öneli ve kıdem tazminatı ödenmektedir. Kayıtlarda yer alan kıdem tazminatı karşılıkları tüm kurum çalışanların emeklilik yaşı, işe giriş tarihi ve vb. kriterler dikkate alınarak net bugünkü değer hesabına göre finansal tablolara dahil edilmektedir.

Ertelenmiş Vergi; Ertelenmiş vergi uygulamada tanım olarak vergiye tabi kar (mali kar) üzerinden hesaplanan vergi tutarı ile muhasebe karı (ticari kar) üzerinden hesaplanan vergi tutarı arasındaki fark olarak bilinmektedir. Hesaplama ile ilgili olarak literatürde, Alman Ticaret Kanunu'nda geçerliliğini sürdüren ve gelir tablosunu baz alan “Zamanlama Yaklaşımı (Timing-Konzept)” ve IFRS ve US-GAAP tarafından kabul görmüş ve bilanço baz alan “Erteleme Yaklaşımı (Temporary-Konzept)” olmak üzere iki farklı yaklaşım mevcuttur (Coenenberg, 2005, 431). Kurumun, 1581 Sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu'nun Muafiyetler başlıklı 19. Maddesinin “B” bendine göre “*Bu Kanuna göre kurulacak ve kurulmuş sayılan kooperatifler, bölge ve merkez birlikleri, kurumlar, gider, gayrimenkul kıymet artışı, intikal ve diğer vergilerden ve icra makamları, resmi daireler ve mahkemeler nezdinde yapacakları takip ve tahsillerle açacakları tazminat davaları ile ilgili her nev'i talep, tebliğ ve kararlar her türlü masraf, vergi, resim ve harçlardan*” muaf olması nedeniyle ertelenmiş vergi varlığı bulunmamaktadır.

Sermaye Yapısı; Kurumun sermaye yapısı ile ilgili olarak Tarım Kredi Kooperatifi Anasözleşmesinin ilgili maddeleri incelendiğinde (Madde13-17 arası); Kooperatifin sermayesi çiftçi ortakların taahhüt ettikleri ortaklık paylarından meydana gelmekte ve kuruluşta taahhüt edilen sermayenin 1/4'ü peşin olarak ödenmektedir (Md:13). Çiftçi ortaklar, kendilerine açılan kredi ve kooperatife teslimini taahhüt ettikleri mahsul ile orantılı olarak ayrı ayrı ortaklık payı taahhüt edebilirler. Çiftçi ortaklar, kendilerine tespit edilecek kredinin % 5'ini ortaklık payı olarak taahhüt ederler. Ancak taahhüt edilen ortaklık payı yasal olarak alınması gereken ortaklık payını geçemez. Kredi ile ilgili olarak taahhüt edilen bir ortaklık payı 100.-TL'den aşağı olamaz. Bu miktar, genel kurul kararı ve Merkez Birliği'nin tasdiki ile artırılabilir (Md:14). Ortaklık payları, başkalarına devredilemez ve ortakların kooperatiften başkasına olan borçları için haczolunamaz (Md:16). Ortakların ödenmiş paylarına, Merkez Birliği yönetim kurulunca tespit edilecek esaslara göre faiz verilebilir (Md:17). Merkez Birliği Anasözleşmesinin 9'uncu maddesine göre Merkez Birliği'nin sermayesi ortak olan 16 adet bölge birliklerinin taahhüt ettikleri ortaklık paylarından meydana gelmektedir. Ortak bölge birlikleri her yıl sonu bilanço rakamlarına göre ortak kooperatiflerinin taahhüt ettikleri sermaye payı toplamının 1/4'ünü ortaklık payı olarak taahhüt etmektedirler ve o tarihteki tahsil edilmiş sermayelerinin 1/4'ünü de Merkez Birliği'ne ödemektedirler. Ayrıca, 1581 Sayılı Kanun'un geçici 2. maddesine göre devredilecek mevcutlar, haklar ve alacaklar Merkez Birliğinin sermayesine eklenmektedir. Bu itibarla; Kurum, faaliyetlerini sürdürülebilir bir yapı içerisinde devam ettirerek sermaye miktarını yıllar itibarıyla artırmakta ve kaynaklarını verimli ve etkili kullanarak karlılığı ön plana çıkarmaktadır.

Finansal Risk Yönetimi; Risk yönetimi kısaca işletmenin genel faaliyetleri çerçevesinde karşılaştığı risklerin minimize edilmesi veya giderilmesi süreci olarak tanımlanabilir. Bu süreçte işletmeler; varlıklarını, kaynaklarını ve değerlerini artan oranda yükseltme ve yükümlülüklerini doğru planlayıp yönetebilmeleri için birtakım çalışmalar yapmaktadırlar. Küreselleşmeyle birlikte ortaya çıkan yoğun sermaye hareketleri sonucu oluşan risklerden ve olası ekonomik krizlerden en düşük maliyetle kurtulmalarını

sağlayacak yöntemin, işletmenin tüm mali yapısını içine alan aylık/üç aylık finansal analiz raporları doğrultusunda etkin ve verimli bir risk yönetimi olduğu söylenebilir. Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği Anasözleşmesinin amaç ve çalışma konuları başlıklı 3. Maddesinin “b” bendinde “*Kooperatif ve bölge birliklerine finansman kaynakları temin etmek ve bunların geliştirilmesi için her türlü tedbirleri almak, kredi işlerinin düzenle yürütülmesini sağlamak,*” Merkez Birliği Yönetim Kurulunun Görev ve Yetkileri başlıklı 24. Maddesinin “h” bendinde ise “*Kooperatifler, bölge birlikleri ve Merkez Birliği’nin her türlü kredi ve finansman ihtiyaçlarını yurt içi banka, finans veya kredi kuruluşlarından karşılamak, bu amaçla gerektiğinde temin edilecek kredi ve finansmanın teminatı olarak, kredi ve finansmanı karşılayacak kuruluşlar lehine kooperatifler, bölge birlikleri ve Merkez Birliği’nin her türlü taşınır ve taşınmaz mal ve hakları üzerine ipotek ve rehin gibi haklar tesis etmek; kooperatif, bölge birlikleri ve Merkez Birliği’nin gelir ve finansman kaynaklarını artırmak üzere Kooperatif, Bölge Birlikleri ve Merkez Birliğinin gayrimenkulleri üzerine Türk Medeni Kanununda düzenlenen her türlü gayrimenkule bağlı aynı hak tesis etmek, kat karşılığı inşaat sözleşmeleri (Merkez Birliği için Genel Kurulca verilecek yetki ile) yapmak, menkul ve gayrimenkullerin kiralanmasının usul ve şartlarını tespit etmek, ihtiyaç duyulması halinde sermayesinin % 50 den fazlası teşkilata ait şirketlere Merkez Birliği’nin kefaleti hususunda karar vermek,*” denilmektedir. Buna göre Kurum, bağlı bölge birlikleri ve birim kooperatiflerin finansman ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla özkaynaklarının yanı sıra yabancı kaynak olarak yukarıda belirtilen anasözleşme hükmüne istinaden yurt içi banka ve finans kurumlarından kısa vadeli işletme kredileri ile orta vadeli yatırım kredileri kullanmıştır. Yurt içi banka ve finans kurumlarından kullanılan yabancı kaynakların maliyet hesabı yapılarak (ilave faiz, komisyon vb. alınmadan) aynı faiz oranıyla talep eden bölge birliklerine kullandırılmaktadır. Ancak kullandırılan kredilerde vade ve faiz uyumsuzlukları sonucu birtakım gelir ve giderler ortaya çıkabilmektedir. Merkez Birliği Fon Yönetimi ve Muhasebe Daire Başkanlığı ürettiği finansman politikaları doğrultusunda, bağlı 16 bölge birliğinin finansman ihtiyaçlarını günlük olarak almakta ve buna göre ankes (*herhangi bir taahhüdü yerine getirmek için hazır*

tutulan para anlamı taşımaktadır) cetvelleri oluşturularak finansal pozisyon belirlenmektedir. Kurumun finansal verimliliği dediğimiz zaman akla ilk gelen nakit akışı gerektiren her işlemin en etkili şekilde yönetilmesidir. Finans literatüründe nakit akışı; gerek para girişi gerekse para çıkışı olarak anlaşılmaktadır. Mevcut finansal piyasalar tarımdan çelik fiyatlarına kadar küresel olaylarla yakından ilgilidir. Bu itibarla, küresel piyasaları doğru okuyamadığınız zaman bir sonraki yıllara ait büyüme stratejilerinde hataya düşme olasılığınız yüksek olacaktır. Bütün bunlara paralel olarak Kurumun finansal riskleri arasında; tarımsal kredi riski, likidite riski ve faiz oranı riski sayılabilir. Kurum, söz konusu bu riskleri minimize etmek ve piyasada zaman zaman oluşan periyodik dalgalanmalardan etkilenmemek veya daha az etkilenmek amacıyla çeşitli ekonomik enstrümanları (*vdmk*, *BİST hisse senedi*, *repo-ters repo (overnight)* vb. *vadeli hesaplar*) doğru bir şekilde kullanmaktadır.

Kredi Riski; İlişkili taraf açıklamalarının amacı ilişkili taraf ilişkileri, iş ve ticaretin normal bir parçasıdır. Örneğin, işletmeler çoğu kez faaliyetlerinin bir kısmını bağlı ortaklıkları, iş ortakları ve iştirakleri üzerinden sürdürür. Bu koşullar altında, işletmenin iştirak edilen işletmenin finansal ve faaliyet politikalarını etkileme gücü; kontrol, müşterek kontrol veya önemli etkinin varlığıyla gerçekleşir (TMS-24/5). Kurum, ticari ve mali işlemlerinin hemen hemen tamamına yakın bir kısmını ilişkili taraflarla yürütmekte ve borç/alacak vadeleri ortalama 30 gün olarak gerçekleştiğinden kredi riski oldukça düşüktür. Ayrıca diğer alacak işlemlerine ait teminatların mevcudiyeti kredi riskini minimize etmiştir.

Kurumun çiftçi ortaklarına kullandığı tarımsal kredi faiz oranları ile ilgili duyarlılık analizi testi yapıldığında, yabancı kaynak olarak yurt içi banka ve finans kurumlarından kullanılan değişken faizli kredi borcunun faizi olan tarımsal kredi faiz oranında %1’lik bir dalgalanma öngörülmektedir. Buna göre tüm değişkenler sabit ve tarımsal kredi faiz oranlarında meydana gelebilecek %1’lik bir artış, Kurumun karına olumlu yönde katkı sağlayacak, aksi durumda ise vergi öncesi net karı azalmış olacaktır.

Likidite Riski; Likidite riski tanım olarak, işletmenin sahip olduğu kıymetlerin istenildiği anda paraya çevrilememesi veya değerini cari

piyasa fiyatının altında oluşan bir değerle elden çıkarılmasını ifade eder. Uygulamada likidite riski, işletmelerin varlık ve borçlarının farklı vadelerde olmasından kaynaklanmaktadır. Kurum açısından likidite riski çiftçi ortakların ne zaman ve ne miktarda krediye ihtiyaç duyacaklarının net bir şekilde bilinmemesinden kaynaklanmaktadır. Bu itibarla; Kurumun finans birimince likidite riski yönetiminde mevcut ekonomik koşullarda veya teminatlı/teminatsız fon kaynaklarına erişimin ciddi şekilde zorlaştığı durumlarda alınacak tedbirlerin yazılı hale getirilmesi ve tepe yönetimi tarafından da likidite durumuna ilişkin veriler sürekli izlenerek likidite riski yönetimine ilişkin strateji, politika ve uygulama sonuçları belirli periyotlarda gözden geçirilmesi gerekmektedir. Kurum hali hazırda günlük hazırlanan ankes cetvelleri ile likidite politikasını belirlemektedir. İhtiyaç duyulan yabancı kaynaklar genel olarak kısa ve orta vadeli fonlarla giderilirken, ihtiyaç fazlası fonlar kısa vadeli ekonomik enstrümanlarda değerlendirilmektedir.

Döviz ve Piyasa Riski; Kurumun son mali yıla ilişkin performans tablosu (gelir tablosu) incelendiğinde; yurt içi satışlar hesabında görünen rakamın ağırlıklı kısmını çiftçi ortaklara kooperatifler aracılığı ile satılan kimyevi gübre satışları oluşturmaktadır. Kimyevi gübre tedarikinin büyük bir bölümünü yurt dışından Gübretaş A.Ş. aracılığı ile ithal etmesi ve kimyevi gübre fiyatlarının dövizde endeksli olması nedeniyle kur farkı riski doğmaktadır. Oluşan/oluşacak lehte ve aleyhteki kur farkları, ürün maliyetlerini doğrudan etkilemektedir. Ancak kur farkı faturaları ile oluşan fiyat farklılıkları doğrudan ilgili kooperatiflere yansıtılarak döviz riski ortadan kaldırılmaktadır.

Faiz Oranı Riski; Türkiye’de tarımsal kredi uygulamaları; Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan “*T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Tarım Kredi Kooperatiflerince Tarımsal Üretime Dair Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullandırılmasına İlişkin Karar*” kapsamında, tarımsal üreticilerin finansman ihtiyaçlarının uygun koşullarda karşılanması amacıyla gerçek ve/veya tüzel kişi üreticilere, 24.04.1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu kapsamında olup Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının görev alanı içerisinde yer alan tarımsal amaçlı kooperatiflere ve Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğüne T.C. Ziraat Bankası A.Ş.(Banka) ve

Tarım Kredi Kooperatiflerince (Kurum) (Banka ve TKK tarafından 01.01.2017-31.12.2017 tarihleri arasında (bu tarihler dâhil) Bankaca uygulanmakta olan tarımsal kredi cari faiz oranlarından) düşük faizli yatırım ve işletme kredisi kullandırılması ile ilgili usul ve esasları belirleyen tebliğler çerçevesinde yürütülmektedir. Kurum, çiftçi ortaklarına ve gerektiğinde diğer üreticilere kullandığı düşük faizli işletme ve yatırım kredilerinin finansmanını öncelikle kendi özkaynaklarından eksik kalan kısımlarını ise yurt içi banka ve finans kurumlarından değişken faizli olarak sağlamak ve faiz hareketlerinden olumlu/olumsuz yönde etkilenmektedir. Ancak değişken faizli olarak temin edilen bu kredi maliyetleri aynı maliyetle ilgili bölge birlikleri kanalıyla kooperatiflere yansıtıldığından faiz riski ortadan kaldırılmaktadır. Faiz hesaplamalarında Kurum tarafından dikkatle takip edilen diğer parametreler ise enflasyon hedefleri ile faizdeki tabela fiyatlarıdır. T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Kurumun yukarıda belirtilen Bakanlar Kurulu Kararı kapsamında çiftçilere kullandırılan düşük faizli tarımsal kredilerden doğacak gelir kayıpları, kredilerin faiz tahakkuk tarihlerinde Bankanın cari tarımsal kredi faiz oranları ile kredi konuları itibarıyla uygulanan faiz oranları arasındaki fark esas alınarak hesaplanmakta ve söz konusu gelir kayıpları Hazine Müsteşarlığınca ilgili yıl bütçelerine bu amaçla konulacak ödenekten karşılanmaktadır.

Diğer Kapsamlı Gelir Unsurlarının Analizi; Yukarıda açıklanan bilgiler çerçevesinde Kurum, bütün faaliyetlerini öncelikli olarak çiftçi ortakları ile yürütmekte olduğundan 18.04.1972 tarih ve 1581 Sayılı Kanunun 19. maddesi gereğince anasözleşmede belirtilen ortak içi işlemlere yönelik faaliyetlerin her türlü masraf, vergi, resim ve harçlardan muaf olması nedeniyle “Ertelenen Vergi Varlığı ve Yükümlülükleri” doğmamaktadır.

4- ÇİFTÇİ ORTAKLARA KULLANDIRILAN KISA - ORTA VADELİ TARIMSAL KREDİLERİN MUHASEBELEŞTİRME ESASLARI

Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Tek Düzen Hesap Planı ve İzahnamesi, 1997 yılında hazırlanmış ve Maliye Bakanlığı’ndan alınan özel izin çerçevesinde aşağıda belirtilen hesap

isimleri ve buna uygun bölümler kullanılmıştır *(Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Muhasebe Talimatnamesi, s.8-9). Buna göre birim kooperatiflere üye çiftçi ortakların en fazla bir yıl süreli kısa vadeli tarımsal girdi ihtiyaçlarının (nakdi kredi, tohumluk, kimyevi gübre, tarımsal ilaç, karma hayvan yemleri, tarımsal akaryakıt vb.) muhasebeleştirilmesinde nakit olarak kullandırılan genel ihtiyaç kredilerinde aşağıda belirtilen 123. *İŞLETME KREDİLERİ* ve *YATIRIM KREDİ TAKSİTLERİ* hesabına borç kaydedilirken, 100. *KASA* veya 102. *BANKALAR* hesabına alacak kaydedilir. Aynı olarak kullandırılan kredilerde ise örneğin kimyevi gübre kredisi işlemlerinde mal bedeli üzerine KDV ilave edilerek 123. *İŞLETME KREDİLERİ* ve *YATIRIM KREDİ TAKSİTLERİ* hesabına borç kaydedilirken diğer genel muhasebe işlemlerinde olduğu gibi mal bedeli 600. *YURT İÇİ SATIŞLAR* hesabının alacağına, KDV tutarı ise 391. *HESAPLANAN KDV* hesabına alacak kaydedilir. Kimyevi gübrenin fiilen çiftçi ortağa depodan teslim edilmesi halinde ise 621. *SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ* hesabı borçlandırılırken, 153. *TİCARİ MALLAR* hesabı alacaklandırılır. Kredilendirilme işlemlerine ilişkin faiz tahakkukları 181.30 *Çiftçi Ortaklara Verilen Kredilerden Faiz Geliri Tahakkukları* hesabına borç kaydedilirken 603. *KREDİ GELİRLERİ* hesabına alacak kaydedilir. Orta ve uzun vadeli yatırım kredilerine yönelik muhasebe uygulaması ise kısaca şöyle olmaktadır. Çiftçi ortaklara kullandırılan yatırım kredisi 223. *YATIRIM KREDİLERİ* hesabına borç kaydedilir. Vadesi gelen (vadesi bir yılın altına düşen) taksitler, dönemler itibarıyla 123.91 *Kooperatiflerce Verilen Yatırım Kredisi Taksitleri* hesabına borç kaydedilirken 223. *YATIRIM KREDİLERİ* hesabına alacak kaydedilerek taksit tutarları kısa vadeli hale dönüştürülür. Yatırım kredilerine tahakkuk ettirilen faizler ise 181.30 *Çiftçi Ortaklara Verilen Kredilerden Faiz Geliri Tahakkukları* hesabına borç kaydedilirken 603.10 *Uzun Vadeli Kredi Faizleri* hesabına alacak kaydedilmektedir *(Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Muhasebe Talimatnamesi, s, 9). Çiftçi ortaklara kullandırılan aynı ve nakdi tarımsal krediler

kapsamında kooperatif genel kurullarında alınan karar gereğince kullandırılan kredinin yaklaşık %1 ve %3 arasında değişen oranlarda “Destekleme Fonu” ve hizmet binası olmayan kooperatiflerin bina yapımında kullanılmak üzere “Bina Bağış Fonu” alınmaktadır. Alınan bu tutarlar özkaynak grubu içerisinde 524. *ORTAKLARDAN ALINAN DESTEKLEME FONU* ve 525. *ORTAKLARDAN ALINAN BİNA BAĞIŞ FONU* hesaplarında takip edilmektedir *(Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Muhasebe Talimatnamesi, s.86). Tek düzen muhasebe hesap planında çiftçi ortaklara kullandırılan işletme ve yatırım kredi hesapları aşağıdaki gibi bölümlenmektedir.

123. İŞLETME KREDİLERİ ve YATIRIM KREDİ TAKSİTLERİ

- 123.00 Genel İhtiyaç Kredileri
- 123.10 Tohumluk Kredileri
- 123.20 Kimyevi Gübre Kredileri
- 123.30 Zirai Mücadele Kredileri
- 123.40 Hayvancılık Kredileri
- 123.50 Petrol Ürünleri Kredileri
-
- 123.90 Diğer İşletme Kredileri

124. ERTELENEN ve TAKSİTLENDİRİLEN KREDİLER

125. TAKİPTEKİ KREDİLER

- 125.00 İdari Takipteki İşletme Kredileri
- 125.10 İdari Takipteki Yatırım Kredileri
- 125.50 Kanuni Takipteki Krediler

223. YATIRIM KREDİLERİ

- 223.00 Donatma Kredileri
- 223.10 Yapı ve Tesis Kredileri
- 223.10 Arazi Edindirme Kredileri
- 223.30 Verimleştirme ve İyileştirme Kredileri
-
- 223.90 Diğer Yatırım Kredileri

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Finansal tablo kullanıcıları için muhasebe sürecinin önemli bir parçası olan temel ve ek mali tabloların doğru, gerçeğe uygun ve güvenilir bilgiler içermesi son derece önemlidir. Bu bağlamda Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birliklerinin hali hazırda tarihi maliyetlerle oluşturmaya çalıştığı finansal tabloların UFRS standartlarına uygun olarak düzenlenmesi oldukça önem arz etmektedir. Oluşturulan mevcut muhasebe politikaları TMS/TFRS'ye önemli altlık oluşturmuş durumdadır.

Türkiye'de yirmibirinci yüzyılda kredi kooperatifçiliğinde başarı için öncelikle kooperatiflerin finansman sorununun çözümünde ulusal ve uluslararası finans kuruluşlarından düşük faizli kredi teminine gidilmeli ve kooperatiflerde öz kaynaklar artırılarak kredi yeterliliği yükseltilmelidir (Tanrıvermiş, H. ve Demir, E., 2005, s.175). Bunun sağlanabilmesi ve kredi maliyetlerinin düşürülmesi için UFRS standartlarına uygun finansal tabloların hazırlanarak ilgili banka ve finans kurumlarına sunulması ve tespit edilecek kredibilitenin yüksek çıkarılması sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA:

- Bayazıtlı, E., Çelik, O., Gürdal, K. (2015), Genel Muhasebe, Siyasal Kitabevi, Ankara
- Coenenberg, A. G. (2005). Jahresabschluss und Jahresabschlussanalyse. 20.bs. Auflage, Stuttgart: Schaeffer Poeschel Verlag
- Demir, E., (2004), Tarım Kredi Kooperatiflerinin Kooperatif İşletmeciliği Yönünden Analizi, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları, No:96, Ankara.
- Tanrıvermiş, H. ve Demir, E., (2005), Türkiye'de Tarımın Kredi Sorunu, Kredi Kooperatifçiliği ve Yeniden Yapılandırma Gerekliği Üzerine Bir İnceleme, XVIII. Milletlerarası Türk Kooperatifçilik Kongresi, 29-30 Eylül 2005, Ankara
- Tarım Kredi Kooperatifleri Anasözleşmesi (<http://www.tarimkredi.org.tr>, erişim tarihi 01.03.2017)
- Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği Anasözleşmesi (<http://www.tarimkredi.org.tr>, erişim tarihi 01.03.2017)

Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği 10. Olağan Genel Kurulu Faaliyet Raporu, Mali Raporlar ve Çalışma Programları, Yayın No:92, Nisan 2015, Ankara
<http://koop.gtb.gov.tr/kooperatifler>
<http://kgk.gov.tr>